

OBSAH

Úvodem, vydavatelé, (str. 5)

I

České země před příchodem Slovanů: Bójové, jejich osudy a pozůstatky, Kotini, Lugiové, odchod galského obyvatelstva z českých zemí (str. 9) – Markomani a Kvádové – Vzestup Marobudův a jeho pád – Další germánské politicko-vojenské útvary na naší půdě (str. 10) – Germáni v našich zemích v boji s říší římskou – Jejich útoky na římské provincie v Podunají a přechod na půdu říše římské – Markomani a Kvádové mizí z historického jeviště (str. 11) – Jejich nástupci: Hermunduři a Langobardové – Germáni opouštějí české země – Otázka zbytků germánského obyvatelstva v Čechách – Slované, jejich kolébka (str. 12) – Osudy slovanské čeledi před jejím příchodem do našich zemí – Kdy k nám Slované přišli? – Povaha a civilizační úroveň slovanských příchozích (str. 13) – Domnělá kulturní inferiorita Slovanů – Slované nepřišli do českých zemí jako rabové Avarů – Význam Avarů pro vytvoření pevného slovanského politického útvaru v dnešní naší vlasti (str. 14) – Říše Sámova, její poměr k Avarům, její boje s říší franckou – Sám obohazuje svoji samostatnost vzhledem k Frankům a rozšiřuje svoji moc (str. 16) – Význam obchodních cest pro vytvoření této říše – Otázka původu Sámova – Konec Sámův (str. 17).

II

Nové předpoklady politického vývoje evropského: obnova říše francké pod dynastií Karlovců (str. 18) – Karel Veliký a jeho výpravy do českých zemí – Podrobení se českých Slovanů autoritě Karlově jako císaři svaté říše římské – Problém vztahu českých zemí k středověké říši římské vůbec (str. 18) – Říše velkomoravská jako odraz nových poměrů politických v západní a střední Evropě – Její počátky: Mojmír, Pribina – Rostislav (Rastic) (str. 20) – Jeho úsilí o upevnění samostatného postavení vzhledem k říši francké – Bulhaři spojencem východofranckého Ludvíka Němce, Rostislav hledá oporu v Byzanci – Byzantští věrozvěstové Cyril a Metoděj na Moravu (str. 21) – Misijní a kulturní práce obou bratří v říši Rostislavově, žaloby na ně a jejich předvolání do Říma – Pád Rostislavův zradou Svatoplukovou – Svatopluk

sesazen Franky, Velká Morava připojena přímo k říši východofrancké – Povstání na Moravě, Svatopluk se ocitá v jeho čele – Porážka franckých vetřelců – Svatopluk uznán Ludvíkem Němcem – Úspěch bratří Cyrila a Metoděje v Římě – Uznání liturgie slovanské papežem Hadriánem II. (str. 22) – Pokus Svatoplukův využít úspěchu byzantských věrozvěstů Velké Moravy v Římě a postavit se pod přímou ochranu papežské stolice – Bula „*Industriae tuae*“ – Svatopluk využívá nesnází říše východofrancké a rozšiřuje svoje panství na její úkor – Boje východofranckého krále Arnulfa se Svatoplukem, Svatoplukova smrt (str. 24) – Vnitřní nesnáze v říši velkomoravské po odchodu Svatoplukově – Odpadnutí českých kmenů – Maďaři, jejich původ a vstup do Podunají – Maďarský útok na říši velkomoravskou – Porážka Mojmíra II. a konec Velké Moravy – Osudy byzantské misie na půdě velkomoravské, boj o liturgii slovanskou, vypuzení žáků Metodějových po jeho smrti a opět částečné oživení jejich díla v závěru říše velkomoravské (str. 25).

III

Nová politická koncentrace v Čechách – Kmen český a jeho sídla – První historická knížata dynastie Přemyslovy: Bořivoj, Spytihněv a Vratislav – Počátky křesťanství v Čechách pod převažujícím vlivem misie byzantské z Velké Moravy – Vzrůst politické moci českých knížat a jeho předpoklady (str. 27) – Ohrožení české moci po smrti Vratislavově – Svatý Václav – Rozpory uvnitř české společnosti – Kněžstvo v okolí Václavově a kulturní zájmy knížete – Reakce v řadách českého bojovnictva – Václavův bratr Boleslav v čele nespokojených – Zavraždění Václavovo r. 929 (str. 28) – Václavův poměr k obnovené říši východofrancké (německé) a jeho kulturní význam v českých dějinách – Tradice svatováclavská – Boleslav I. a jeho zápasy s říší německou po smrti Jindřicha Ptáčníka – Smíření Boleslavovo s králem Otou I. a jeho účast na Otově boji s Maďary – Mocenský rozmach říše Boleslavovy na východ (str. 29) – Plán veliké slovanské říše „*Sclavinie*“ a zřízení biskupství v Praze – Boleslav II. jako pokračovatel politického úsilí otcova – Odpůrci českých aspirací: Piastovci a Arpádovci – První pražští biskupové – Sv. Vojtěch, jeho zápas s českým prostředím a rozchod s Čechy – Vyvraždění Vojtěchova rodu (Slavíkovců) a jeho definitivní rozloučení s diecézí (str. 31) – Vojtěch jako zprostředkovatel sblížení mezi vedoucími kruhy říše římské a Arpádovci i Piastovci – Jeho význam pro vyvýšení těchto politických činitelů proti říši přemyslovské – Uhry a Polsko jako rivalové říše české při smrti Boleslava II. (str. 32).

IV

Vnitřní poměry v českých zemích na počátku jejich historického života – Slovanské kmeny v Čechách a na Moravě (str. 35) – Jejich původní volná organizace: čarodějové jako autority kmenového života – Staroslovanská „demokracie“ z doby tzv. útočištných hradišť – Vznik zvláštní bojovnické vrstvy

v životě slovanských českých kmenů po boku vojevody-évody – Práva knížecí bojovnické družiny – Slučování kmenů ve větší politicko-vojenské celky cestou mírnou i násilím – Lučané, Slavníkovci (str. 35) – Převážení českého kmene – Čeští bojovníci na nových hradech – Hradní zřízení a jeho úřední představitelé – Bojovníci se uzavírají jako vyhraněná sociální skupina – Panovníkovo právo povyšovat mezi „urozené“ – Hospodářské poměry v českých zemích. Obchodní cesty jimi vedoucí. Primitivní ráz obchodních styků. První česká mince. Čím se obchodovalo (str. 36) – Výhody obchodního ruchu pro panovníka a bojovnictvo – Rozvoj zemědělství v našich zemích – Původní společný zemědělský majetek a jeho individualizace – Velkostatek jako útvar individuálního zemědělského podnikání – Jeho původní ráz: veliký majetek (str. 38) – Jeho proměna z útvaru hospodářského v útvar správní a její hospodářsko-technické předpoklady – Osazenci na půdě velkostatku – Hospites a otroci – Svobodní lidé jako nájemci půdy velkostatkové – Význam velkostatku pro sociální zvrstvení českého obyvatelstva – Vrstva poddanská – Kulturní poměry v českých zemích (str. 39) – Sociální a politická vázanost křesťanství – Panovník a jeho družina jako opora křesťanských misionářů – Působení byzantské misie v českých zemích – Kultura jí vytvořená – Jak dlouho se udržela a jaký význam měla staroslovanská liturgie a vzdělanost u nás? – České písemnictví v jazyce latinském – Počátky výtvarného umění u nás – České rotundy (str. 40) – První památky umění malířského – Vliv sociálně politických vázaností na duchovní utváření českého křesťanství – Kněz závislý na pánovi – Malá mravní autorita knězova vůči pánu – Kněz si nedovede dostatečně podrobit současný život a odvrací se od něho – Odklon k supranaturálnímu – První české kláštery – Literatura a výtvarné umění pod vlivem mimosvětského zacílení současného intelektuála (str. 42) – Světec jako typ doby – První počátky národního uvědomění českého – Jeho základy v pocitu bojovnické solidarity – Jeho posvěcení kultem domácích českých světců (str. 43).

V

Pokusy spojit přemyslovskou říši s říší piastovskou – Boleslav Chrabrý využívá zmatků v Čechách za Boleslava III. – Povolání Piastovce Vladivoje na český trůn – Návrat Boleslava III. – Boleslav Chrabrý se zmocňuje Čech (str. 45) – Odpor proti plánům polským na straně německé – Přemyslovci Jaromír a Oldřich s pomocí německou vypuzují Poláky – Roztržení Moravy mezi říši přemyslovskou a Uhry – Otázka osídlení Slovenska Slováky (str. 45) – Pokus Oldřichova syna Břetislava I. obnovit plán Boleslava Chrabrého na sjednocení západních Slovanů – Břetislavovy boje s německým Jindřichem III. – Břetislav se vzdává Polska, udržuje pravomoc českou nad Slezskem – Zásluhy Břetislavovy o zpevnění říše české (str. 47) – Pokus Spytihněva II. o korunu královskou z rukou papežových – Vratislav I. dosahuje koruny královské jako spojenec císaře Jindřicha IV. proti papeži – Osobní

ráz Vratislavova královského titulu – Spory v rodině přemyslovské – Vratislav a biskup Jaromír, Vratislav a údělná knížata moravská (str. 48) – Stát český jako panství rodiny přemyslovské a důsledky tohoto jeho charakteru – Břetislav II. – Zmatky po jeho smrti: Bořivoj II., Svatopluk, Vladislav I. (str. 49) – Okolní panovníci i králové a císařové římsí využívají dynastických svárů v Čechách – Reakce v českém bojovnictvu proti zasahování ciziny, jmenovitě německých králů, do Čech – Nacionalismus českého bojovnictva (str. 51) – Soběslav I. a nacionální opory jeho trůnu – Obrat za Vladislava II.: kníže hledá proti šlechtě oporu u panovníků římsko-německých – Jeho vztah ke Konrádovi III., jeho spojenectví s Fridrichem Barbarossou (str. 52) a úspěchy na něm postavené – Špatná odměna Barbarossova – Fridrich po odstoupení krále Vladislava dosazuje v Čechách Soběslava II. – Nové údobí zmatků (str. 53) – Soběslav padá, Bedřich knížetem – Jeho spor s Konrádem Otou, odtržení Moravy od české říše – Nový spor Bedřichův s Jindřichem Břetislavem, pražským biskupem – Pražské biskupství samostatným říšským knížectvím – Konrád Ota na trůn český: spojuje znovu Moravu s Čechami – Biskup Jindřich Břetislav českým knížetem, konec samostatného pražského biskupství – Přemysl Otakar I. (str. 54).

VI

Vnitřní české dějiny v XI.-XII. věku – Upevnění státní organizace zřízením hradním – Pomoc církevní organizace – Omezení moci knížecí lenními pány českých knížat a šlechtou – Šlechta se zabezpečuje proti knížecí libovůli: „iura Conradi“ (str. 57) – Sílicí hospodářský ruch a jeho střediska – Židé – Vzrůst oběhu peněz – Zdokonalování velkostatkové organizace (str. 58) – Speciální určení obyvatel velkostatku – Rostoucí intenzita velkostatkové produkce a její vliv na proměnu českého velkostatku ve velkostatek rentový – Další rozvoj života církevního na naší půdě (str. 59) – Nové církevní řády – Kultura církevních středisek – Přejít od vzdělanosti východní k latinské – Písemnictví (str. 61), výtvarné umění, hudba pod vlivem církevním – Jejich ráz, ráz celé české společnosti (str. 62) – Pronikání vyšší kultury do společnosti světské – Nový ideál rytíře – Náhrada za typ světce – Prohlubování národního vědomí – Zásluhy duchovenstva o to (str. 63).

VII

Pružná politika Přemysla Otakara I.: s Filipem Švábským, Otou Brunšvickým, opět s Filipem, opět s Otou a s Fridrichem II. – Zlatá bula sicilská (str. 66) – Spor Přemysla Otakara I. s biskupem Ondřejem, jeho význam a výsledek – Václav I. – Konflikt s Fridrichem II. pro otázku rakouskou (str. 67) – Úsilí Václavovo o získání dědictví babenberského, jeho úspěchy a neúspěchy – Přemysl Otakar, syn Václavův, povolán částí šlechty rakouské – Zápas o rakouské země s Arpádovci (str. 68) – Zprostředkování stolice papežské a rozdělení dědictví babenberského v míru 1254 – Nový zápas – Vítěz-

ství Přemysla Otakara II. u Kressenbrunnu – Přemysl pánem všech babenberských zemí – Další jeho politické úspěchy (str. 70) – Získání dědictví sponheimského – Plány na severovýchodě a v Uhrách – Pokus o kandidaturu na trůn německý a jeho zmar – Volba Rudolfa Habsburského v Říši – Přemyslův odpor proti ní (str. 71) – Rudolf Habsburský vítězem v prvním kole zápasu r. 1276 – Nová válka: bitva na Moravském poli a Přemyslova smrt – Nebezpečná situace českého státu při nastoupení Václava II. – Poručnická vláda Oty Braniborského v Čechách – Morava zástavou Habsburků – Vlastenecký postoj šlechty a vysokého kléru zachraňuje situaci – Pokus Rudolfa Habsburského ovládnout mladého krále a jeho protivník – Pád Závíše z Falkenštejna (str. 72) – Česká politika se obrací ve směru severovýchodním a do Míšně – Václavovo vystupování v Říši po smrti Rudolfa Habsburského – Další úspěchy na severovýchodě: získání královské koruny polské – Nabídka královské koruny z Uher – Syn Václavův králem uherským – Žárliivost Albrechta Habsburského na vzrůst české moci a jeho útok na říši Václavovu (str. 74) – Albrechtův neúspěch – Nemoc Václavova, jeho smír s Albrechtem a smrt – Krátký život Václava III. (str. 75).

VIII

Vnitřní české poměry v XIII. věku – Vzrůst nezávislosti českých panovníků na Říši – Další politický vzestup šlechty (str. 76) – Osamostatnění šlechtického soudu zemského a sněmů zemských – Vývoj státních financí a jeho vliv na stoupání moci stavovské – Pokusy králů čelit sílícímu stavovství – Consilium baronum a consilium regale (str. 76) – Soud dvorský – Snahy Václava II. o kodifikaci zemského práva – Nezdar panovnického úsilí o upevnění vlastní moci proti šlechtě – Rostoucí význam šlechty v oboru oblastní správy (str. 77) – Kraje a popravý – Dědičné popravý a exempce v oboru správy krajské – Vliv zřízení krajského na rozlišení šlechty vyšší a nižší – Zesilující důležitost velkostatku jako jednotky správní (str. 78) – Nové hospodářství velkostatku – Kolonizace nevzdělané půdy – Výhody nové kolonizace na právu zákupném pro pána a pro osedlé (str. 80) – Snaha pánů ulehčit poddaným – Ustavení venkovské obce v rámci kolonizace (str. 82) – Lenní poměr mezi pánem a poddaným – Městská kolonizace – Její základ v tržním privilegiu – Městské právo – Význam měst ve státě a v zemské správě (str. 83) – Vnitřní zřízení měst: rychtář, konšelé – Počátky snah o městskou autonomii – Městský patriciát, jeho hospodářský význam pro stát (str. 84) – Dopravení hospodářské výstavby přemyslovského státu: pražské groše Václava II. – Otázka německé účasti na kolonizaci našich zemí v XIII. století (str. 86) – Význam politického rozmachu pro kulturní život našich zemí – Cizinci a jejich vliv na rozvoj literatury a výtvarného umění v duchu současných západoevropských proudů (str. 88) – Počátky gotického slohu v umění výtvarném (str. 89) – Česká hudba XIII. věku – Reforma děkana Víta, „Česká notace“ – Celkový ráz kulturního snažení této doby: sbližování světa ve-

zdejšího a světa nadpřirozeného a snaha podrobit hmotné duchovnímu – Zesilování českého národního sebevědomí v průběhu kolonizace (str. 90) – Cizí vlivy na ně – Jeho vyvrcholení (str. 91).

IX

Zápas o český trůn po vymření Přemyslovců – Kandidatura habsburská: Rudolf Habsburský a jeho konec – Jindřich Korutanský, jeho převážení nad Habsburky a neschopnost ve vnitřních poměrech (str. 93) – Šlechta povolává nového krále Jana Lucemburského – Janovo vítězství nad Jindřichem Korutanským, ústupky šlechtě a zápas s ní o restituci dřívějšího majetku a královských práv (str. 94) – Janovy úspěchy v zahraniční politice: získání Horní Lužice a Chebu – Pokus o vytvoření lucemburského panství v severní Itálii – Jan se uchází o dědictví po Jindřichovi Korutanském – Roztržky proto se sousedy a konflikt s císařem Ludvíkem Bavorem (str. 95) – Boj s císařem o korunu římskou – Kurie podporuje snahy lucemburské – Karel IV. zvolen králem římským – Bitva u Kresčaku 1346 – Karel IV. prosazuje svoji vládu v Říši (str. 96) – Jeho obecné uznání – Karlovy snahy o zabezpečení mezinárodního postavení českého státu i úpravu vnitřních poměrů – Založení pražské univerzity – Karlova cesta do Itálie, korunovace císařem – Zlatá bula Karlova a její ustanovení týkající se českých zemí (str. 98) – Nepřátelství vyvolané touto konstitucí proti Karlovi a jeho boj s nimi – Rozšiřování české moci: ve Falci, ve Slezsku, v Dolní Lužici – Karlův boj o Branibory (str. 99) – Branibory připojeny ke koruně české – Slovanské impérium – Karlova cesta k tomuto cíli: sňatek syna Zikmunda s Marií Uherskou – Byl Karel IV. Čech, či Němec? – Otázka založení pražské univerzity (str. 100) – Václav IV., jeho pokračování v politice otcově a rozchod s ní – Jeho kolísání v Říši a rozchod s panstvem a vyšším klérem v českých zemích – Král v boji s vyšší českou šlechtou (str. 101) – Oslabení králova postavení v Čechách a volba vzdorokrále v Říši – Václavův boj na dvě fronty – Václav získává konciliární stranu v Církvi – Urovnání poměrů v Říši po smrti vzdorokrále Ruprechta Falckého – Revoluční příznaky v Čechách – Učení Wiklifovo a jeho počáteční podpora ze strany Václavovy (str. 102) – Dekret kutnohorský – Hnutí se vymyká Václavovi z rukou. – M. Jan Hus – První lidové bouře – Král se pokouší hnutí utlumit – Hus na koncil kostnický, jeho odsouzení a upálení – Rozruch z toho v Čechách – Revoluční nálada vzrůstá – Její výbuch v srpnu 1419 (str. 104).

X

Vnitřní české poměry v době lucemburské – Moc panovnická se vybavuje ze závislosti na moci císařské – Její omezení mocí papežskou – Úpadek moci papežské v době schizmatu – Význam šlechty stále na vzestupu – Vývoj stavovských korporací, jejich odpoutávání od osoby panovnickovy (str. 106) – Jmenování nejvyšších zemských úředníků „s radou pánů“ – Uzavřenost

panstva vzhledem k nižším vrstvám – Panská jurisdikce nad poddanými – Panovník marně hledá oporu v rytířstvu a městech – Teorie o neměnném rázu stávajícího společenského rozvrstvení – Vývoj hospodářský: Konec kolonizačního procesu (str. 107) – Důsledky toho pro šlechtu – Ubývání jejích příjmů a snaha najít za ně náhradu – Konflikty z toho vznikající s městy a poddanými (str. 109) – Neklid v řadách městského stavu – Rozšiřování městské samosprávy – Proměna českých měst z obchodních středisek ve střediska výrobní – Početní vzrůst vrstev řemeslných, jejich boj o uplatnění a zrovnoprávnění v městské správě (str. 110) – Cechy v boji proti cizí konkurenci a proti znevažování řemeslné práce – Napětí mezi nimi, městským patriciátem, šlechtou a panovníkem – Sociální soudobé nesnáze a Církev – Vnější rozkvět církevního života ve XIV. věku – Nové řády a církevní ústavy (str. 111) – Zásluhy nejvyšších církevních představitelů o kulturní život u nás – Církevní instituce jako ohniska literární tvorby (str. 113) – Rozkvět výtvarného umění a hudby na půdě církevní – Působení Církve na vnitřní utváření českého písemnictví a českého umění výtvarného v době lucemburské a na jejich spiritualizaci (str. 115) – Důraznější vystupování složky světské v kultuře XIV. věku – Význam mecenášské štědrosti českých panovníků a velmožů v této souvislosti (str. 116) – Světský element v současném umění – Duchovní realismus – Vliv Francie a italského humanismu na utváření nové slohovosti (str. 117) – Cola di Rienzo, Petrarca a italské malířství na české půdě – Česká reakce na pronikání humanismu a směrů s ním příbuzných v literatuře a umění výtvarném (str. 118) – Spor mezi realisty a nominalisty – Neklid v náboženském životě této doby – Stesky na znemravenělost kléru – Reformní kazatelé (str. 120) – Vliv církevního schizmatu na vzestup nekľidu náboženského – Vojtěch Raňků z Ježova, Matěj z Janova a jeho snaha o zvýšení významu laického živlu v Církvi – Pomoc ze strany drobných lidových sekt: valdenských, beghardů aj. (str. 121) – John Wiclif a jeho čeští žáci – Odezva jeho učení v českém prostředí (str. 122) – Jan Hus jako žák Wiclifův a vůdce opravného lidového hnutí – Politické a společenské Husovy opory (str. 123) – Jeho literární činnost – Hus v konfliktu s arcibiskupem – Husovo vyhnanství – Hus odchází před koncil v Kostnici – Jeho odsouzení a protesty z Čech – Nálada v zemi se radikalizuje – Podávání pod obojí způsobou (str. 125) – Uražená čest národa zesiluje v Čechách odpor proti kostnickému rozsudku – V předvečer revoluce (str. 126).

XI

Nastoupení Zikmundovo po Václavovi IV. signálem k bouři – Tři strany mezi stoupenci Husovými: radikálové, oportunisté a střed (str. 127) – Zikmundova kruciáta – Šlechta opouští pražany, pražané vehnání v náruč tábora – Praha zachráněna s pomocí táborskou – Pražsko-táborská opozice přechází k útoku. – Jednání o nového krále na sněmu čáslavském 1421 – Nové marné pokusy z Říše a z Uher potlačit revoluci (str. 128) – První rozmíšky v táboře husitském – Snahy tábora ovládnout Prahu – Želivský a jeho smrt

– Příchod Zikmunda Korybutoviče: hra polské diplomacie a její konec – Žižka šíří oblast radikálního husitství proti panstvu a proti pražanům (str. 129) – Nový pokus Zikmunda Korybutoviče zakotvit v Čechách – Jeho úspěchy a jeho konečný nezdár – Katolická strana počítá s vysílením revoluce – Revoluce předchází nebezpečí útokem na okolní země (str. 130) – Důsledky pustošivých husitských výpadů – Poslední pokus zlomit revoluci se láme u Domažlic – Smířlivější nálada v církevních kruzích – Počátky jednání s koncillem basilejským (str. 132) – Strana církevní postihuje šířící se vnitřní nesnáze a rozklad v táboře husitském – Na cestě z Chebu do Basileje – Napětí uvnitř českého tábora roste – Panstvo získává pražský střed – Vítězství pánů a pražanů u Lipan (str. 133) – Dohoda vítězů se Zikmundem a basilejským koncillem – Náboženské rozštěpení v českých zemích – Význam husitské revoluce – Obavy o uchování jejích ztenčených výsledků – Nástup reakce za Zikmunda a za Albrechta Rakouského – Nový pokus o krále z Polska – Ladislav Pohrobek (str. 134) – Šlechta se obecně obrací k habsburskému dědici – Vláda šlechtické oligarchie na místě nedospělého krále – Jiří z Poděbrad získává převahu mezi oligarchy: jeho vítězství nad konzervativním kališnictvím a katolíky i nad radikálním křídlem podobojích – Naděje katolických kruhů v dospívajícího krále (str. 136) – Jiřík ovládá i okolí Ladislavovo – Napětí, které přece roste, přerušuje králova smrt (str. 137) – Jiříkova kandidatura na trůn královský a jeho zvolení – Hladké přijetí Jiříkovo u papeže, císaře a okolních knížat (jen Vratislav ve Slezsku vzdoruje) – Jiříkův mocenský rozmach, zejména v Říši (str. 138) – Konflikt s kurií – Jiřík chce jednat o potvrzení kompaktát, kurie odmítá – Kompaktáta prohlášena Piem II. za zrušená – Přípravy obou stran k boji – Jednota katolického panstva proti Jiříkovi – Její spojenec: uherský král Matyáš Huňady (str. 139) – Válka s Matyášem a Jiříkova smrt – Konec „husitského království“ a opět pokus o spojení s Polskem – Vladislav II. Jagellonec – Jeho zápas s Matyášem Uherským o české země (str. 141) – Rozdělení českých zemí mezi Vladislava a Matyáše – Další nesnáze Vladislavovy – Náboženské bouře v Čechách a jejich likvidace r. 1485 – Sociální napětí v zemi (str. 142) – Spor mezi šlechtou a městy – Vladislav po smrti Matyášově zvolen králem v Uhrách – Jeho odchod ze země a nastolení oligarchické šlechtické vlády na jeho místě – Napětí mezi šlechtou a městy roste – Branné přípravy obou stran (str. 143) – Osobní rozpory v řadách šlechty a jejich vliv na průběh sporu – Marné pokusy o řešení – Vnitřní neklid zeslabuje postavení českého státu v zahraničních poměrech – Vladislavovo sblížení s Habsburky – Sňatky mezi oběma panovnickými rody (str. 145) – Pokračování Vladislavovy politiky za jeho nástupce Ludvíka ve vleku Habsburků – Marný pokus králův o zatlačení panské skupiny Zdeňka Lva z Rožmitálu v Čechách – Sílicí turecké nebezpečí. – Ludvíkova podlomená obrana a katastrofa u Moháče – Na prahu nového dějinného údobí (str. 146).

XII

Vnitřní české poměry v údobí husitském – Závislost českého panovníka na císaři a na papeži oslabena – Úpadek moci královské uvnitř českého státu – Jeho příčiny a jeho důsledky (str. 149) – Proměna královské rady a většiny královských úředníků v úřady zemské, tj. stavovské – Obecný vzrůst moci šlechtické – Snahy stavu panského a rytířského uzavřít se „novým příchozím“ – Společný postup panstva a rytířstva – Hospodářské nesnáze šlechty a jejich vliv na její vlastní hospodářské podnikání – Podnikatelský rozmach panstva a rytířstva naráží u ostatních vrstev (str. 150) – Zesílené nároky vrchností na pracovní síly poddaných a jejich snaha o znevolnění, tj. tužší připoutání selského člověka k půdě a vůbec o rozšíření vrchnostenských práv nad ním – Konflikty šlechty s městským stavem pro nové hospodářské podnikání panstva a rytířstva (str. 151) – Politické postavení měst za husitských válek a po nich – Jejich vnitřní uklidnění po vítězství řemeslnického živlu – Dynamika měst slábne – Na ústupu před šlechtou – Kulturní poměry: zatlačení významu Církve v kulturním životě (str. 153) – Oslabená kulturní církevní ohniska – Šlechta jako nositel nových kulturních proudů – Humanismus a jeho první přestítelé – Aristokratický ráz humanistické vzdělanosti – Nástup renesance v českém umění výtvarném (str. 154) – Světská stavba jako charakteristický útvar nového slohu – Renesanční zámky – Plastický a malířský portrét – Dožívání gotiky v oblasti života náboženského (str. 155) – Postupující subjektivizace v rámci starších forem – Vzrůst fantaskního živlu v soudobém gotickém stavitelství, plastice a malířství (str. 157) – Bohatý rozvoj hudebního života – Lidový zpěv – Literátské kůry – Subjektivismus v životě náboženském – Náboženské skupiny v husitství a jejich mluvčí – Petr Chelčický (str. 159) – Křesťanský anarchismus Chelčického – Jeho následovníci: jednota bratrská a její počátky (str. 160) – Kompromis původní jednoty s danými poměry – Životaschopnost jednoty roste – Národní české vědomí v druhé polovině XV. a na počátku XVI. století pod vlivem proměn v soudobém kulturním životě – Renesanční individualismus a přilnutí k německé reformaci příčinou jeho oslabení (str. 161).

XIII

Rozhodování stavů po smrti krále Ludvíka (str. 163) – Volba Ferdinanda I. 24. října 1526 – Ferdinandův nástup proti stavovské převaze – Ohledy na situaci v Uhrách (str. 163) – Ferdinand omezuje krajské sjezdy a využívá vzájemných revnivostí jednotlivých šlechtických skupin – Nesnáze Ferdinandovy vlády na poli náboženském – Další tříštění náboženského života našich zemí a Ferdinandův postup proti novým útvarům v jeho rámci (str. 164) – Obrat situace v čtyřicátých letech XVI. století – Ferdinand s Karlem V. do rozhodného zápasu v Říši – Čeští stavové spojenci německých protestantů – Porážka německého protestantismu a potrestání jeho českých spojenců – Pohroma měst (str. 166) – Pronásledování jednoty bratrské – Ferdinan-

dův útok proti nekatolickým a stavovským živlům oslabuje – Nové války s Turky a v Říši – Ferdinand se pokouší o kompromis v náboženských českých poměrech – Nástup protireformace a radikalizace českého nekatolického tábora překážkou (str. 167) – Smrt Ferdinandova – Maxmilián II. – Naděje, že se obrátí k protestantismu, a jejich zklamání – Další postup protireformace a rostoucí tlak ze strany protestantské stavovské většiny – Zahraniční plány Maxmiliánovy (str. 169) – Jeho politický nástup v Polsku – Politika habsburská potřebuje peníze – Stavové využívají císařových nesnází – Česká konfese z r. 1575 – Smrt Maxmiliánova – Rudolf II., jeho povaha (str. 170) – Rostoucí vliv šlechtické oligarchie, jejích jednotlivých představitelů a skupin – Zápas uvnitř této sociálně politické vrstvy a jejich souvislosti s náboženskými soudobými spory – Náboženský konflikt na půdě středoevropské se znovu přiostrňuje (str. 171) – Katolická ofenzíva a její úspěchy na konci let devadesátých – Lobkovic, Slavata, Martinic, Dietrichstein – Nekatolický tábor, jeho obrana a válka turecká – Konflikt Rudolfův s bratrem Matyášem dobrou příležitostí pro protiofenzívu protestantů (str. 172) – Porážka Rudolfova, mír v Libni, majestát Rudolfův – Perspektivy stavovského a protestantského vítězství (str. 174) – Pokus Rudolfův zvrátit situaci – Vpád Pasovských, jeho žalostný konec a Rudolfovo odstoupení – Nový obrat situace za Matyáše – Obnova protireformační politiky ve vnitřním životě českých zemí – Chabost stavovského odporu (str. 175) – Marný odpor opozice proti přijetí Ferdinanda Štýrského jako nástupce Matyášova 1617 – Vnitřní napětí se blíží k vyvrcholení – Jeho vůdci a podněcovatelé i věcné podněty – Broumov a Hroby – Konflikt propuká 23. května 1618 (str. 176) – Stavové se ujímají vlády: direktori – Počáteční váhání revoluce a vyostřování nepřátelství – Smrt Matyášova – Povstání se zabezpečuje, zejména na Moravě – Rozhodný krok stavů: sesazení Ferdinanda II. a volba Fridricha Falckého králem českým (str. 178) – Nový král, jeho naděje a spojenci – Zklamání v zahraniční politice Fridrichově – Ferdinand II. získává spojenece a politickovojevnskou převahu – Kampaň z podzimu 1620 (str. 179) – Bílá hora – Kapitulace českých zemí (str. 180).

XIV

Vnitřní české poměry 1526-1620 – Český stát částí soustátí habsburského (str. 182) – Habsburské snahy o uvolnění poměru českých zemí k Říši a utužení jejich vztahu k ostatním složkám jejich rodové moci – Dvorský centralismus – Stavovský odpor proti posilování moci panovnické – Jeho požadavky kontroly panovnickovy a státní decentralizace (str. 182) – Obecné tendence doby posilou panovnického absolutismu – Hospodářská situace českých zemí – Raný kapitalismus jako podpora silnější moci panovnické – Zájem zahraničního kapitálu na Habsburcích (str. 183) – Domácí český kapitalismus a jeho podmínky v českých městech a mezi českou šlechtou – Kapitálové investice v půjčkách panovníkovi (str. 185) – Nezbytnost těchto půjček pro fi-

nanční život českého státu v XVI. a počátkem XVII. století a jeho výdaje válečné, diplomatické atd. a jejich význam politický jako pojítka české veřejnosti k habsburským králům – Prohlubování právních základů a zřízení českého státu v XVI. století další podporou panovnické autority (str. 186) – I kulturní život posiluje tendence vyvýšit královskou moc – Dvůr jako první středisko současného kulturního dění – Jeho činnost a význam v soudobé architektuře (str. 188) – Jeho podnětnost v oblasti sochařství a malířství XVI. a počátkem XVII. věku – Hudební umění v dvorském středisku a mimo ně (str. 189) – Literatura XVI. a počátku XVII. století u nás – Její rozšíření vnější (tiskem) i vnitřní (str. 191) – Zájem o sepsání přírodopisná a zeměpisná – Konzum knih v širokých vrstvách – Zásahy dvora do obsahového a zejména do formálního utváření této literatury (str. 192) – Kosmopolitismus habsburského dvorského prostředí a jeho vliv na národní cítění české předbělohorské společnosti – Nepříznivé odrazy zahraničních spojení českých náboženských stran v národním cítění této doby (str. 193) – Raný kapitalismus a jeho anacionálnost – Proticizinecká opozice v řadách stavovské české společnosti – Její mluvčí mezi českým měšťanstvem – Poměrně malá odezva ožívajícího nacionalismu v revoluci protihabsburské (str. 194).

XV

Po vítězství bělohorském – Potrestání hlavních účastníků odboje v Čechách – Mírnější postup na Moravě pod dojmem bojů se sedmihradským Bethlenem Gaborem. – Tresty proti širší obci stavovské – Konfiskace (str. 196) – Přesuny jimi přivozené v hospodářském zvrstvení obyvatelstva – Proměny v náboženském životě českých zemí. – Vypovídání nekatolíků – Univerzita jezuitům – Pokusy české emigrace o zvrácení vítězství habsburského – Válka falcká (str. 197) – Válka dánská – Ferdinand II. zůstává vítězem – Obnovená zřízení zemská v Čechách (1627) a na Moravě (1628) a jejich proměny v českém ústavním, národnostním a náboženském životě (str. 199) – Význam Obnovených zřízení – Katolicismus jediným státně uznávaným vyznáním v Čechách a na Moravě – Rozdílné postavení Slezska – Vypovídací mandáty proti českým a moravským nekatolíkům – Česká emigrace – Reakce na postup císařův – Obrat v jeho zahraniční situaci – Obavy před jeho příliš vzrostlou mocí – Vystoupení Švédů (str. 200) – Porážky Ferdinandovy v Říši – Pokus o odboj ve vlastních řadách – Albrecht z Valdštejna, jeho dosavadní kariéra a její přerušování císařem – Valdštejnův plán pomsty – Jeho nové povolání v čelo císařské armády a dorozumívání s nepřítelem (str. 201) – Nabídka české koruny Valdštejnovi – Valdštejn váhá – Náhlý zásah ze strany císařské – Valdštejnova smrt – Konfiskace jeho jmění a jmění jeho přátel – Nový obrat situace ve prospěch císařův – Bitva u Nördlingen a mír pražský – Význam míru pražského pro české země (str. 202) – Opět nový obrat válečný – Rostoucí převaha Švédů, podporovaných Francií – Bitva u Jankova 1645 – Poslední příležitost zvrátit důsledky vítězství bělohorského – Počát-

ky mírových jednání – Rozdvojení české šlechty (str. 203) – Příznivá chvíle uplyvá – Mír vestfálský – České země po uzavření míru a jeho ratifikaci – Naděje v hospodářský význam českých zemí pro politiku habsburskou – Nová válečná zápletka v Polsku – Proměna na trůně – Leopold I. a česká šlechta v jeho okolí (str. 205) – Úsilí české šlechty přenést finanční tíži habsburské politiky na jiné země – Situace v Uhrách – Nová válka s Turky a její neúspěch – Václav Eus. z Lobkovic v čele vlády Leopolda I. – Jeho nástup proti Uhrám (str. 206) – Spiknutí uherské šlechty z počátku let sedmdesátých, jeho potlačení a potrestání – Pokus o ústavní převrat v Uhrách – Lobkovicovo ztroskotání v politice západoevropské a jeho pád – Ústup od jeho politiky v Uhrách – Nové nebezpečí turecké a přípravy k jeho odvrácení – Bitva před Vídní 1683 (str. 208) – Obrat v situaci, habsburský nástup do Uher – Kapitulační uherské šlechty – Boj Leopolda I. na dvou frontách – na západě a na východě – Konečný úspěch v Uhrách: mír v Srjem. Karlovcích 1699 – Přesun těžiška monarchie habsburské do Podunají – Válka o dědictví španělské (str. 209), její peripetie a obrat po smrti Leopoldova syna Josefa I. – Rozdělení dědictví španělského – Nový přírůstek monarchie habsburské oslabuje význam českých zemí v tomto soustátí – Česká šlechta v okolí Karla VI. – Stoupající vliv šlechty uherské jako odraz dalšího šíření monarchie ve směru jihovýchodním (str. 210) – Ústupky české šlechty vládě mají zachránit její dosavadní postavení – Bezvýslednost této snahy a rostoucí opozičnost mezi aristokracií českých zemí – Pohled české šlechty do budoucnosti: oslabení monarchie habsburské ve válce o dědictví polské a v nové válce turecké – Snížená odolnost příliš rozlehlého politického celku (str. 212).

XVI

Vnitřní poměry v letech 1620-1740 – Důsledky Ferdinandova vítězství z r. 1620 – Podlomení moci stavovské – Vliv války – soustředění jejího vojenského a finančního vedení na vzestup moci panovnické – Obnova hospodářského života po válce a její potíže (str. 214) – Nový berní systém – Jeho revize – Vzrůst berního zatížení – Berně odsávají hotový peněz ze země – Katastrofální nedostatek hotového kapitálu v životě měst – Snahy vlády o oživení hospodářského ruchu (str. 215) – Merkantilismus – Jeho odezvy na půdě našich zemí – Neúspěch merkantilistických snah u nás – Omezení městské autonomie – Města poddanská a jejich výhody – Nedostatek hotového peníže a selské obyvatelstvo – Sedlák jako hlavní plátce berní – Zesílené nároky vrchnosti na něho (str. 216) – Šlechta potřebuje víc než dříve pracovních selských sil – Odpor sedláků proti jejím zesíleným nárokům – Selské bouře XV.-XVII. století – Bouře r. 1680 a její potrestání (str. 218) – Vzpoura Chodů – Zásahy státu do sporu ve prospěch sedláků – Jejich neúčinnost – Zhoršování selských poměrů – A přece nové zhodnocení sedláka na obzoru! (str. 219) – Kulturní vývoj českých zemí – Význam dvora pro formování současné vzdělanosti vrcholí – Podněty dvorského pro-

středí v životě české šlechty – Její divadlo a hudba – Výtvarné umění našich zemí a jeho spojitost s prostředím dvorským: V architektuře (str. 220) – V plastice – V malířství – Celý duch kultury pod vlivem dvorským (str. 222) – Barokní subjektivismus a jeho dramatické střetání s nadosobním řádem a jeho hodnotami jako odraz ovzduší dvorského – Podpora kulturního života ze strany katolické církve – Katolicismus naprostým pánem Čech a Moravy (str. 223) – Úspěchy rekatolizačního úsilí – Nesnáze s hmotnou restitucí katolické církve – Nová biskupství – Církev proniká opět hlouběji v duchovní tvorbu na půdě českých zemí – Obnova některých starších útvarů literárních pod jejím dotekem (str. 224) – Význam Církve pro výtvarné umění této doby jako jeho inspirátorky a podporovatelky – Církev přispívá k zesílení dramatického charakteru baroka (str. 226) – Účast smyslů v její religiozitě – „Pohanské křesťanství“ doby barokní a poměr Církve ke státu – Církev jako opora panovnického absolutismu (str. 227) – Zaměření pastorační církevní činnosti do vrstev lidových – Péče církevních kruhů o duchovní život těchto vrstev – Lidová kultura pod vlivem kultury církevní – Obhájci chudého člověka z řad kléru – Evropský racionalismus a jeho důsledky v sociálním životě (str. 228) – Poznatkem obecné závaznosti přírodních zákonů k požadavku obecné závaznosti sociálních zákonů – Vzrůst přírodního studia v českých zemích – Racionalismus v prostředí šlechtickém: Špork a jeho náboženský neklid – První projevy rozumářského hloubalství v lidových řadách – Obnova protestantismu – Sektáři – Boj státu proti tajným nekatolíkům a jeho neúspěch (str. 230) – Význam duchovního oživení širších lidových vrstev pro národní myšlenku – Národnostní neutralizace české šlechty – Nevelký národní význam českého měšťanstva této doby – Působení katolického duchovenstva ve smyslu nacionálním – Bolestná rána v národním životě: česká emigrace – Jan Amos Komenský a jeho působení (str. 231) – Odkaz Komenského v nových pietistických střediscích české náboženské emigrace – Čeští exulanti na Slovensku – Katoličtí Češi za hranicemi: čeští misionáři v zámořských osadách (str. 232).

XVII

Smrt Karla VI. – První nároky na rakouské dědictví: Bavorsko a Prusko – Fridrich II. Pruský útočí na Slezsko – Převážení útočné strany v zahraniční francouzské politice – Sjednání Francie s Bavorskem, Saskem a španělskými Bourbony o rozdělení dědictví rakouského (str. 234) – Opoziční nálada české šlechty z doby Karla VI. ji vrhá v náruč bavorskému Karlu Albertovi – Hold novému králi v Praze – Nový útočný nástup Fridricha II. proti Marii Terezií – Obrat v situaci obsazením Bavor vojskem královniným – Mír Marie Terezie s Fridrichem II. a Sasy – Noví královnini spojenci: Anglie a Sardinsko (str. 235) – Ústup Francouzů a Bavorů z Čech – Fridrich II. ještě jednou vstupuje do války – Smrt Karla Alberta Bavorského a mír ve Füssenu – Slezsko znovu odstoupeno Fridrichovi II. v míru drážďanském – Potrestá-

ní českých stoupenců Karla Alberta Bavorského – Pokles vážnosti české šlechty v okolí Marie Terezie (str. 236) – Šlechta z vedlejších českých zemí převažuje nad šlechtou z Čech – Význam uherské šlechty při dvoře Marie Terezie – Důsledky nové situace ve vnitřních událostech po r. 1748 – Reformy Marie Terezie ve vnitřní správě státu – Státní kancelář – Nejvyšší revizní soud – Decenální reces – Královská česká deputace a tajná dvorská komise pro země rakouské – Krajské zřízení (str. 237) – Zrušení české dvorské kanceláře – Directorium in publicis et cameralibus a Oberste Justizstelle – Dualismus rakousko-uherský – Reforma zemských vlád – Proměny v berním systému – Přípravy k nové válce s Pruskem – Spojenci Marie Terezie – Počáteční úspěchy Fridricha II. (str. 239) – Obrat v neprospěch pruského krále – Šťastné náhody zachraňují Fridricha – Mír v Hubertsburce – Pozdější územní zisky Marie Terezie – Uvolnění tuhého centralismu tereziánského v nových reformách (str. 240) – Uniformizace monarchie v zákonodárství poddanském, církevním a kulturním vůbec – Josef II. – Jeho povaha – Vyvrcholení reformního údobí – Josefovy proměny v životě náboženském (str. 241) – Toleranční patent – Omezení a postátnění katolické církve (str. 243) – Její přizpůsobení racionalistickému osvícenskému stanovisku – Snahy o konfesijní synkretismus – Josefovy poddanské reformy – Jejich dobové předpoklady (str. 244) – Přípravy těchto reforem v době tereziánské – Selská vzpoura 1775 – Raabizace – Zrušení nevolnictví 1781 – Další zásahy Josefovy do ústavy poddanské (str. 245) – Berní a urbaniální patent z r. 1789 – Josefínské proměny v oblasti života měšťanského – Odstranění městské samosprávy a byrokratizace městské správy – Reforma cechovního zřízení (str. 247) – Nová města – Josefovy politické proměny: odstranění zbytků stavovské autonomie v oboru soudním a finančním, zatlačení stavovských sněmů, dobudování absolutistického státního systému, státní policie – Opozice proti Josefově reformismu v katolickém duchovenstvu, ve šlechtě, v měšťanstvu i ve stavu selském (str. 248) – Nacionální reakce na josefínskou germanizaci – Vnější neúspěchy Josefovy ve válce s Tureckem – Opozice sílí – Smrt Josefova – Ústupky Leopolda II. pod dojmem Veliké revoluce francouzské – Požadavky šlechty (str. 250) – Výhodný Leopoldův kompromis – Stolice českého jazyka na pražské univerzitě – Nebezpečí francouzské revoluce roste – František II. v zápasu s Revolucí a s Bonapartem – Porážky monarchie habsbursko-lotrinské – Mír v Campo Formio a Lunéville (str. 251) – Třetí válka s Francií – Napoleonovo vítězství u Slavkova a mír v Bratislavě – Čtvrtá válka – Aspern, Wagram, mír vídeňský – Rakousko stlačeno na mocnost druhého řádu – Odraz zahraničních bojů ve vnitřním životě soustátí (str. 252) – Protiosvícenský absolutismus – Dovršování centralismu tereziánského v úředním aparátu – Zevnější vyznačení poměrů: císařství rakouské jako stát – Obrat v životní dráze Napoleonově 1812 – Rakouská politika za vedení Metternichova mezi oběma evropskými tábory (str. 253) – Rakousko vypovídá Napoleonovi válku – Napoleonova porážka u Lipska – Vídeňský kongres a dominantní postavení Rakouska v Evropě. – Protirevo-

luční poválečná politika Metternichova a její náklady (str. 255) – Přetížení rakouských státních financí a marné snahy jim ulevit – Strnulost vnitřního života v monarchii – Berní reforma 1817-1819 a její nedostatečnost – Tuhý policejní režim – Pokračování vlády Františkovy v poručnické vládě, vládnoucí za jeho syna Ferdinanda „Dobrotivého“ (str. 256) – Rostoucí zahraniční neúspěchy Metternichovy – Metternich v zápase s novými silami v Německu a v Itálii a ve vleku Ruska – Nespokojenost s jeho systémem uvnitř monarchie – Nová revoluce ve Francii, její ohlas v Rakousku a Metternichův pád (str.257).

XVIII

Převratný ráz údobí 1740-1848 v našich vnitřních dějinách. – Odchod šlechty z vedení veřejného života (str. 260) – Blížící se její konec jako zvláštní funkční složky státní společnosti – Její úloha v byrokratickém státním aparátu a její snahy ujmout se vedení v životě hospodářském (str. 260) – I tu šlechta předstihována novým měšťanstvem – Čilý hospodářský ruch v řadách této společenské vrstvy – Rozdíly dělící ji od starého měšťanstva českých měst – Nové městské obyvatelstvo (str. 262) – Vzestup sociálního sebevědomí v řadách selských a jeho dobové kořeny – Fyziokratismus a péče státu o selského člověka – Vliv vojenské účasti selských vrstev ve válkách napoleonských na vzestup životních nároků sedlákových – Rostoucí blahobyt sedláků v éře industrializační – Zrušení roboty jako stále samozřejmější požadavek (str. 263) – Odraz soudobých sociálních proměn v životě kulturním – Mizící význam církve v této oblasti – Její zbylá kulturní ohniska – Sekularizace školství – Nový kulturní styk – osvícenství jako reakce proti baroku (str. 264) – Rokokový žánrismus, galantní lyrika a anakreontismus v literatuře – Pastýřský klasicismus literární – Bajka – Osvícenská lyrika náboženská – Klasicismus v architektuře – Jeho stavby zámecké, kostelní a městské (str. 265) – Plastika na přechodu od barokizujícího rokoka ke klasicismu – Malířství konzervativnějších tradic – Grundův a Chvátalův žánrismus – Akademie a její klasicistní umění – Nový styl v hudbě – Naturalistní tendence tzv. programové hudby (str. 267) – J. Mysliveček – Jiří Benda a jeho melodram – Symfonie Stamicova – Česká hudební emigrace – Zesílený zřetel k „přirozenému člověku“ v soudobé tvorbě umělecké a jeho sociální význam – Kulturní vzestup nižších vrstev – Písmáci (str. 268) – Další posílení zájmu o prostředí lidové: romantismus – Sociálně psychologické předpoklady jeho „hledání domova“ – Venkovské prostředí uměleckou inspirací – První vlna romantismu na přechodu od osvícenství – Od Dobrovského k Fr. Palackému, J. Jungmannovi a J. Kollárovi (str. 269) – Romantický klasicismus v poezii: Milota Zdirad Polák, Fr. Čelakovský – Vyvrcholení romantismu – Jeho kořeny v dalších proměnách hospodářsko-sociálních – Zrození průmyslového proletariátu – Psychologie vyděděných v nové sociální vrstvě – Její nepřímý odraz v literatuře (str. 271) – Dva proudy vrcholícího romantismu – K. J. Erben a jeho balada – K. H. Mácha – Souvislosti „Máje“ se sociálním utváře-

ním jeho doby – Pozvolné pronikání romantismu (str. 272) – Romantismus v umění výtvarném – Romantický únik z přítomnosti a architektura – Romantizující plastika – První náznaky romantismu v malířství a v hudbě – Význam romantismu pro znovuoživující národní české vědomí – Úpadek a potlačování národního citu v údobí osvícenském (str. 273) – Germanizační snahy josefínské – Opozice proti nim v řadách šlechty a kléru – Historizující počátky národního obrození – Voigt, Pelcl – Lidové vrstvy vlastním nositelem národní myšlenky – Význam mateřského jazyka pro ně (str. 274) – Láska k rodné řeči proniká odtud s romantismem i do světa intelektuálního – Vlastenecká inspirace české literatury od Tháma po Kollára – Romantická vlna českého národovství – Její zhlížení v minulosti – Práce o minulosti českého jazyka – Jungmannova škola – Rukopisné podvrhy – Fr. Palacký a národní význam jeho „Dějin“ (str. 276) – Převážení historie národní nad historií zemsky vlasteneckou – Muzeum a Matice – Myšlenka slovanská jako podpora obrozeného českého nacionalismu – P. J. Šafařík – Český nacionalismus v životě hospodářském a politickém (str. 277) – Počátky společenského organizování „vlastenců“: divadla, besedy, bály, výlety, česká píseň – „Jednota pro povzbuzení průmyslu“ ovládnuta – Pronikání českého živlu ve školství – Přípravy k politickému nástupu – Politické kroužky – Žurnalistika – Havlíček (str. 278) – Politické brožury předbřeznové – Sociální napětí podporou myšlenky národní (str. 280).

XIX

Francouzská revoluce r. 1848 a její odraz v Rakousku – Původní politicko-sociální a nadnárodní ráz revolučního hnutí u nás – Převážení programu státoprávně nacionálního – Odpověď Vídně na českou petici z 11. března 1848: císařský list z 23. t. m. a jeho koncese (str. 282) – Nový neklid v Praze odpovědí na nedostatečnost ústupků – Kabinetní list z 8. dubna 1848 – Odklon Moravy od Čech – Německý odpor proti českým státoprávním požadavkům – Vídeňská vláda a frankfurtský parlament (str. 283) – Odpověď Palackého na pozvání Čechů do frankfurtského parlamentu – Palackého idea státu rakouského – Její slovanský základ – Pobouření Němců nad „poslovaněním“ Rakouska (str. 284) – Slovanský sjezd v Praze jako protiváha frankfurtského parlamentu – Revoluční výbuch ve Vídni – Vzrůst radikalismu v Čechách – Ústupky správce království zneklidněné náladě – Bouře svatodušní a jejich vojenské potlačení – Nástup reakce v Čechách (str. 286) – Naděje českého politického vedení v nový říšský sněm – Česká delegace v sněmovní většině – Odstranění roboty – Další pokroky reakce v monarchii: porážka italského povstání, kapitulace revoluce ve Vídni – Ministerstvo Felixe Schwarzenberka a změna na trůně – František Josef I. – Oktrojovaná březnová ústava z r. 1849 (str. 287) – Rozpuštění říšského sněmu – Poslední vzplanutí revoluce v Uhrách a její zdolání – Pacifikace Itálie – Obnova politického postavení Rakouska v německém Bundu – Konec revoluce na evropském západě

– *Reakce Bachova – Její proměny ve vnitřním ustrojení státu (str. 288)*
– *Péče vlády o hmotný blahobyt obyvatelstva a její důsledky – Touha majetnějšího měšťanstva a sedláků po větších politických právech – Vzrůst a nespokojenost průmyslového proletariátu – Vládní centralismus a myšlenka národní (str. 290) – Perzekuce českých vlastenců – Havlíček – Palacký – Sílení nacionalismus a neúspěch drobných ústupků ze strany vládní – Nezdar zahraniční politiky rakouské – Postoj Rakouska ve válce krymské a jeho důsledky (str. 291) – Finanční zatížení říše – Válka s Francií a Sardinii – Porážka Rakouska – Obrat ve vnitřních poměrech – Rozmnožená říšská rada – Diplom říjnový – Ústupky Maďarům – Maďarská a liberálně německá opozice proti diplomu říjnovému a jeho pád – Ministerstvo Schmerlingovo (str. 292) – Ústava únorová z r. 1861 – Její dualistický rys – Zabezpečení převahy Němcům – Maďaři opět proti nové ústavě – Češi vstupují se státoprávním ohrazením do říšské rady – Jejich zklamání – Spojenectví s tzv. historickou šlechtou a jeho zisky – Ruch spolkový (str. 293) – Češi opouštějí říšskou radu – Odchod Poláků – Schmerlingův pád – Vláda Belcrediova a její federalistický program – Společný postup občanských Čechů a šlechty – Nepříznivá zahraniční situace Rakouska (str. 294) – Bismarckovy přípravy k útoku na ně – Válka r. 1866 – Nová prohra říše habsbursko-lotrinské a nový obrat politického kursu v jejím vnitřním životě – Přípravy k protipruské revanši a císařova snaha získat Maďary (str. 296) – Zneuznaná loajalita Čechů – F. Beust nástupcem Belcrediovým – Jeho jednání s Fr. Deákem – Rakousko-uherské vyrovnání z r. 1867 a jeho ustanovení – České protesty a opozice proti tomuto vyrovnání (str. 297) – Protestní akce doma – Hledání pomoci za hranicemi – Pouť do Moskvy a memorandum Napoleonovi III. – Protiakce odpůrců – Prosincová ústava z r. 1867 a nová perzekuce v Čechách – Výhody české opozice z liberálních ustanovení nové centralistické ústavy a ze situace zahraniční (str. 298) – Pád ministerstva Auerspergova – Kabinet Hasnerův – Potocki – Hohenwart – Fundamentální články z r. 1871 – Německo-maďarský útok proti nim – Pomoc německo-maďarské opozici ze zahraničí a konec fundamentálek – Nová německo-liberální vláda a její protičeský kurs (str. 300) – Reakce na vládní postup z české strany – Její neúspěch – Nespokojenost s opoziční politikou v českém táboře – Přejít Čechů k pozitivní politice (str. 301) – Ministerstvo Taaffeovo – Češi ve vídeňském parlamentu – Úspěchy této spolupráce – Pokus o vyrovnání česko-německé v punktacích z r. 1890 – Zmar punktací – Radikálnější kurs české politiky – Mladočeši a hnutí realistické (str. 303) – Porážka Staročechů po punktacích r. 1891 – Mladočeští vítězové – Nedostatek sociálního programu v mladočeském nacionalismu – Nástup politického dělnictva a rolnictva – Pokusy Vídně využít nových proudů v české politice k oslabení českého nacionalismu – Windischgrätz, Badeni, Gautsch (str. 304) – Stupňující se nacionální boj – Vládní snahy o jeho zatlačení problémy sociálními a hospodářskými – Badeniova volební reforma – Koerbrův program hospodářský a všeobecné rovné hlasovací právo za ministerstva Beckova – Zklamá-*

ní Vídně z politických důsledků nových reforem v českém táboře – Národní diferencovanost širokých vrstev – Nacionální tendence v čes. sociální demokracii a straně agrární (str. 305) – Malé vyhlídky na vyrovnání národnostních sporů v českých zemích – Stürghkova vláda a suspenze samosprávy v Čechách – Horšící se zahraniční situace Rakousko-Uherska – Trojspolek – Rakousko-Uhersko jako předbojovník německé expanze na východ – Anexe Bosny a Hercegoviny 1908 – Balkánská válka 1912 a zatlačování Německa a Rakousko-Uherska (str. 306) – Nervozita na Balkáně – Zavraždění Františka Ferdinanda d'Este a rakousko-uherské ultimátum Srbsku – Válka rakousko-uhersko-srbská – Válka světová – Československé sympatie k Dohodě (str. 308) – Nejistota dohodových vyhlídek v počátcích války – První německá vítězství – Nepoddajnost českých sympatií – Perzekuce Čechů po vítězství Centrálních mocností zjara 1915 – Zatčení K. Kramáře a druhů (str. 310) – Odsouzení dr. Kramáře a dr. Rašína – První československé vojenské oddíly v ruské a srbské armádě – Nejednotnost v poměru Čechů k carskému Rusku – Západní orientace mezi Čechoslováky – T. G. Masaryk a jeho stanovisko (str. 311) – Masaryk a sentimentální panslavismus – Jeho víra v demokratické dohodové mocnosti – Počátky Masarykovy zahraniční akce – Jeho pamětní spisy Dohodě – Prohlášení čs. odboje 14. listopadu 1915 – Československá národní rada v Paříži – Ed. Beneš a M. R. Štefánik – Podpora Francie (str. 312) – Pokus o ustavení větší čs. bojové jednotky ve Francii – Nedůvěra ruských kruhů – Dürichův pokus o zřízení zvláštní Národní rady československé na Rusi – Rozkol ve vedení zahraničního odboje – Revoluce v Rusku a konec Dürichova pokusu – Masarykovo zakročení v Rusku – Správnost odhadu Masarykova (str. 313) – Občanská válka na Rusi a vyřazení Ruska z boje – Únava v dohodových řadách – Ústup Italů – Clemenceau proti defétistům ve Francii – Možnost separátního míru s Rakousko-Uherskem (str. 315) – Vyčerpání monarchie habsbursko-lotrinské – Hospodářská tíseň – Smrt Františka Josefa I. – Karel I. a první trhliny v dosavadním politickém systému – Ústupky vídeňské vlády – Otevření parlamentu – Český svaz, jeho slábnoucí loajalita – Projev českých spisovatelů z května 1917 a Český svaz (str. 316) – Český svaz pro přetvoření monarchie v spolkový stát – Jeho uhýbavá politika k vládním vídeňským nabídkám – Rostoucí nálada pro mír v Rakousko-Uhersku – Mírový pokus hr. Czernína, jeho ztroskotání a tužší připoutání Rakousko-Uherska k Německu – Mylné předpoklady obnoveného spojení (str. 317) – Posílení Dohody Amerikou – Poslední dvě ofenzívy Ústředních mocností a jejich neúspěch – Pokus vídeňské vlády o nový protičeský kurs r. 1918 – Odpověď z české strany (str. 319) – Česká replika na projev hr. Czernína v dubnu 1918 – Vytvoření vojenských jednotek československých na západě – „Osvobození Čechoslováků“ mezi cíli Dohody – Míra tohoto pojmu – Československé legie na Rusi prostředkem nátlaku na západní spojence (str. 320) – Plán jejich převezení na západní bojiště a jeho ztroskotání – Srážka

legionářů s Němci – Nedůvěra bolševických kruhů k Čechoslovákům – Napjatá situace a její vybití – Československá fronta na Volze – Zájem spojenců na této frontě – Jejich sliby Čechoslovákům – Uznání čs. práva na samostatnost Amerikou a Francií (str. 321) – Československo spojeneckým národem – Uznání Národní rady jako prozatímní vlády – Rozchod domácí fronty s Rakousko-Uherskem – 28. října 1918: kapitulace Rakousko-Uherska a prohlášení čs. samostatnosti – Připojení Slováků – Prohlášení republiky (str. 322).

XX

Poslední údobí vnitřních českých dějin – Nový národ (str. 325) – Odchod šlechty z veřejného života – Její pokus uplatnit se v hospodářském životě a jeho zastínění měšťanstvem – Společnost na přechodu k demokracii – Právní překážky odstraněny, hospodářské trvají – Duch kapitalismu (str. 325) – Kapitalistické měšťanstvo – Předpoklady jeho podnikatelského zakotvení – Vzrůst středisek komunikačních a průmyslových (str. 326) – Místa v blízkosti bohatšího surovinového základu a jejich rychlé vyspívání – Technické předpoklady hospodářského zmohutnění nového měšťanstva – Parní stroj, elektřina – Organizace výroby a trhu – Odstranění cechů – Obchodní a živnostenské komory – Zaměstnavatelské svazy – Kartely (str. 327) – Rozvoj peněžnictví – Spořitelny, záložny, banky, pojišťovny – Odborné školství průmyslové a obchodní – Zájmy kapitalistické buržoazie a zájmy ostatních vrstev – Kapitalistické měšťanstvo a podnikání řemeslné (str. 329) – Úpadek řemesel v konkurenci s továrnami – Boj rolnictva s kapitalistickou buržoazií – Její snahy o snížení zemědělských cen – Zničení některých odvětví zemědělského života – Kapitalistická buržoazie a dělnictvo – Otázka bezpečnosti práce – Dělnické bouře – Stát na straně vedoucí vrstvy – Jeho finanční zájem na ní – Vzrůst státních výdajů a nová berní úprava (str. 330) – Kapitalistická buržoazie hlavním ručitelem berního systému – Její vyšší práva v zákonodárných sborech a v samosprávných institucích – Kulturní život ve znamení převahy této sociální vrstvy – Romantismus a jeho odchod – Neorenesance jako výraz konsolidace nové sociální vrstvy (str. 332) – Kult formy a jeho význam – Pokolení let devadesátých v literatuře – Romantismus a neorenesance v stavitelství (str. 333) – Generace Národního divadla a moderní česká architektura – České sochařství od Václava Levého přes Myslbeka k Janu Štursovi (str. 335) – Vyvrcholení romantismu v českém malířství: Josef Mánes – Malířství realistické – Rostoucí vliv Francie – Malíři Národního divadla – Impresionismus, postimpresionismus, expresionismus a „absolutní malba“ (str. 336) – Novodobá česká hudba – Její paralelnost s ostatními současnými uměními – Bedřich Smetana, Antonín Dvořák a Zdeněk Fibich – Hudební impresionismus, symbolismus a expresionismus – Kulturní život jako podpora volání po plnějším vyžití individuality – Nižší vrstvy na cestě za svými právy – Ochrana širších vrstev

v státu josefínském a v době předbřeznové – Malý sociální význam roku 1848 – Snaha měšťanstva uchovat dělnictvo jako spojence pro svůj boj – Osamostatňování dělnického hnutí – Sociální demokracie a její vývoj (str. 337) – Ústupky vlády pod tlakem dělnického hnutí – Vzrůst tohoto hnutí – Utvářející se vzdělání širších vrstev obyvatelstva – Podpora lidových mas ze současného kulturního života – Venkovský život v literárním realismu (str. 340) – Městský proletariát průmyslový v literárním zpodobnění – Anarchismus jako forma souhlasu české literatury s hnutím dělnickým – Utváření nového pojmu národa pod tlakem mas – Význam realistického criticismu pro tento proces (str. 341) – Proti národu spočívajícímu na romantickém kultu minulosti a spisovného jazyka konkrétní národ na základně lidové – Dotvoření nového národa v době popřevratové (str. 342).

XXI

Uherský stát od časů sv. Štěpána – Jeho boje s nároky římských císařů, jeho šíření k hřebenům Karpat, připojení Chorvatska a styk s Byzancí – Kulturní život Uher v XI. a XII. věku – Střetnutí s Byzancí na Balkáně (str. 345) – Byzantské snahy o vrchní moc nad Uhrami – Jejich konec – Rozmach Uher za Bély III. – Zvláštní postavení Slovenska v uherském státě – Jeho organizace církevní – Slovensko jako údělné knížectví (str. 346) – Vzrůst moci šlechtické v Uhrách v XIII. století – Její neochota k úkolům ukládaným jí politickou expanzí Arpádovců – Pokus Ondřeje II. o posílení povinnosti branné a jeho nezdar – Nespokojenost mezi šlechtou – Zlatá bula Ondřejova z r. 1222 a její ústupky šlechtě – Nový pokus o vojenské posílení Uher povoláním Kumánů (str. 347) – Důsledky tohoto kroku: vpád Tatarů do Uher – Šťastná náhoda zachraňuje Uhry – Stavění hradů proti Tatarům a další vzrůst moci šlechtické – Zásahy ze zahraničí do rozvrácených poměrů uherských – Úpadkové jevy za posledních Arpádovců – Konec dynastie a boj o její dědictví – Vítězství Karla Roberta z Anjou – Oblastní državy velmožské a králův zápas s nimi (str. 349) – Rod Abo a Matouš Čák z Trenčína – Vyčerpání velmožstva a uklidnění – Obratná vnitřní politika a hospodářské úspěchy Ludvíka I. – Mocenské rozpětí Uher – Uhry na vrcholu svého politického významu – Unie s Polskem – Rozlom říše anjouovské po smrti Ludvíka I. (str. 350) – Zápas o Uhry – Královna Marie a Karel Malý – Mariin manžel Zikmund Lucemburský – Jeho vítězství a ztráty – Nebezpečí turecké – Zikmundovy boje s ním – Pokus o sjednocení západního křesťanstva proti Turkům – Kostnice, Hus, války husitské – Problém turecký nevyřešen (str. 351) – Albrecht Habsburský – Zápas jeho dědiců o Uhry s Vladislavem Polským – Vladislavovo tažení proti Turkům a smrt v bitvě u Varny – Rozchvácení státu velmoži – Jan Huňády správcem království – Jeho boje s Turky a Janem Jiskrou z Brandýsa a smrt – Ladislav Pohrobek odstraňuje Huňádovce (str. 353) – Volba Matyáše Huňáda králem uherským po smrti Pohrobkově – Matyášovy počáteční nesnáze – Krátké

údobí jeho protitureckého boje a jeho zápas s Jiříkem Poděbradským a Fridrichem III. – Vladislav Jagellonec nástupcem Matyášovým – Vzdělání a vzrůst moci šlechtické – Jan Zápolský (str. 354) – Ludvík Jagellonec a jeho katastrofa u Moháče – Spor o trůn mezi Janem Zápolským a Ferdinandem I. po smrti Ludvíkově – Zápolský vypuzen – Vrací se s pomocí tureckou – Boje Ferdinanda I. s Turky – Roztržení Uher mezi oba kandidáty trůnu (str. 355) – Obnovení zápasu – Zakotvení Turků v Uhrách – Zatlačování Habsburků – Nástup reformace v zemi – Ferdinandův marný odpor proti ní (str. 355) – Reformace v slovenských městech – Nezdár protiopatření církevních – Slabost moci královské – Nevýhody uherských evangelíků – Jejich roztržitost – První ofenzíva protireformace na konci XVI. století (str. 356) – Vítězný odpor nekatolíků – Povstání Bočkajovo – Vzestup uherského evangelicismu, jeho konsolidace a další zápas s protireformací – Účast Uher na českém povstání – Ctižádostivé pokusy Bethlena Gabora o uherský trůn – Opětování Bethlenových pokusů Jiřím I. Rákóczym – Mír v Linci 1645 (str. 359) – Uherští evangelíci po míru vestfálském – Naděje v rodinu Rákóczyů a jejich zklamání – Sedmihrady pod tužší svrchovaností tureckou – Protireformační ofenzíva po potlačení spiknutí wesselényiovsko-rákóczyovského – Perzekuce nekatolíků (str. 361) – Dočasný ústup protireformace pod tlakem povstání – Její vítězství po porážce Turků v letech osmdesátých – Poslední odbojný pokus uherského evangelicismu a jeho konec v míru szatmarském – Náboženská politika Karla VI. (III.) v Uhrách – Její pokračování za Marie Terezie – Obrat za Josefa II. (str. 362) – Josefovy náboženské reformy – Nový konflikt mezi Uhry a dynastií v otázkách politických – Umírněný postup Marie Terezie – Radikální politické proměny Josefovy (str. 363) – Josefův pokus o germanizaci v Uhrách – Reakce ve prospěch „národního“ jazyka, tj. maďarštiny – Vzdělání a vzrůst odporu proti novotám josefínským – Josefův ústup a smrt (str. 365) – Uherská šlechta v útoku – Její požadavky – Odpor nemaďarských národností proti maďarizaci na pomoc vládě – Ústup maďarské šlechty – Obavy před ohlasy Veliké revoluce a jejich vliv na poddajnost maďarského stavovského prostředí za Františka II. (str. 366) – Neústavní režim v Uhrách – Obrat r. 1825 – Nová generace maďarské šlechty a její pokrokové snahy – Nemožnost aplikovat zásady západoevropského státního života v Uhrách – Zvýrazňování etnických složek uherského obyvatelstva (str. 367) – Reakce protijosefínská a hungarismus na Slovensku – Zvýraznění předělů mezi etnickým a kulturním českým celkem a etnickým a kulturním celkem slovenským – Spisovná slovenština – Bernolák – Štúr – Odpor Slováků proti maďarizaci – Rok 1848 na Slovensku – Porady v Lipt. Sv. Mikuláši (str. 368) – Účast Slováků na potlačení maďarské revoluce – Marné naděje v odměnu slovenské loajality – Memorandum svatomartinské z r. 1861 – Povolení „Maticе slovenské“ – Maďarský boj proti rakouskému centralismu a jeho vítězství – Vyrovnání z r. 1867 (str. 369) – Slováci pod panstvím maďarským – Perzekuce – „Není slovenského národa“ – Pokusy o slovenský aktivismus – Slováci spojenci Zichyovy stra-

ny lidové (str. 371) – *O samostatné politické vystoupení Slováků* – *Nová generace „hlasistů“* – *Volební úspěch Slováků a nová perzekuce ze strany maďarské* – *Duch doby pro Slováky* – *Podpora z českých zemí* (str. 372) – *Společný postup Čechů a Slováků 1914-1918* – *Dohoda obou větví v Americe* – *M. R. Štefánik a ostatní slovenští účastníci zahraničního odboje* – *Obtíže česko-slovenské spolupráce uvnitř Rakousko-Uherska* – *Projevy pro sjednocení* – *Májové oslavy 1918 na Slovensku* (str. 374) – *Projev Slovenské národní strany z 24. října t.r.* – *Slováci opouštějí Pešť a uherský stát* – *Shromáždění v Turčianském Sv. Martině 30. října 1918 a jeho deklaráce* (str. 375).

XXII

Rozdíly mezi vnitřním zřízením v českých zemích a v Uhrách a jejich původ – *Panovnická moc v starém uherském státě a její základ* (str. 377) – *Větší početnost bojovnické družiny panovníkovy* – *Počátky komitátního zřízení* – *Úředníci komitátní správy* – *Rozsah komitátů v srovnání s našimi hradními okrsky* (str. 377) – *Uherská šlechta, její původ a rozvrstvení* – *Nástup šlechty k moci přes komitáty* – *Samospráva komitátní* – *Komitátní soudy a sněmy* (str. 378) – *Jejich zvýšený význam v ústavě země* – *Sněm uherský* – *Pravomoc a složení sněmovních shromáždění* – *Rozdíl proti zemím českým* (str. 379) – *Zvláštní tabule magnátů* – *Převaha vyšší šlechty na sněmech* – *Postavovštění nejvyšších zemských úřadů* – *Palatýn* – *Tavernik* – *Kancléř* – *Královský personál* (str. 381) – *Duchovenstvo a jeho postavení v politickém uherském životě* – *Uherské měšťanstvo* – *Jeho vznik v rámci středověké kolonizace Uher* – *Poměrně malý počet svobodných měst královských v Uhrách* – *Královská města nesvobodná a města horní* – *Spišská města* (str. 382) – *Pozdní vystoupení měst v ústavním životě uherském* – *Lid poddanský* – *Jeho slušné postavení v starších dobách* – *Zhoršení v polovině XIV. století* – *Povstání kuruců na počátku XVI. věku* – *Trest: připoutání sedlákovo k půdě a „skutečné poddanství“* (str. 383) – *Význam údobí jagellonského ve vnitřních dějinách uherských* – *Snahy Matyáše Huňádyho o posílení moci královské* – *Obrat za Vladislava Jagellonce* – *Proměny v shromáždění sněmovním* – *Zmenšení vlivu krále v sněmovní společnosti* – *Vzrůst významu stavovské královské rady* – *Zesílení samosprávy komitátní* – *Kodifikace práv šlechtických* – *Reakce proti upřílišněné moci šlechty za Ferdinanda I.* (str. 385) – *Ferdinandovy zásahy do vnitřních uherských poměrů* – *Jen v správě komitátní další rozšíření autonomních práv stavovských* – *Pokusy stavů o posílení práv stavovských na počátku XVII. věku a jejich vyvrcholení v době českého povstání* – *Vítězství moci panovnické za Leopolda I.* – *Vnitřní reformy v dvacátých letech XVIII. století* – *Josef II. proti staré ústavě uherského státu* – *Omezení komitátní samosprávy po r. 1848* (str. 386) – *Parlament jako střed uherského politického života* – *Centralizace projevem maďarských snah nacionálních* – *Nespravedlnosti volebních řádů uherských* – *Hospodářský život na Slovensku* – *Rozkvět slovenských rudných dolů v XIII. a XIV. století* – *Převaha Němců v městských*

obcích (str. 389) – Pozvolné pronikání slovenského živlu do měst – Úpadek slovenského hornictví v XVI. století – Neblahé působení tureckých válek na hospodářský život – Zbídačení měst (str. 390) – Bezohledná hospodářská politika šlechty – Přizpůsobivost zbědovaného slovenského měšťana – Slováci mezi uherskou aristokracií – Maďarizace této vrstvy a její podmínky – Početnost, chudoba a závislost nižší šlechty (str. 392) – Hungarismus v řadách šlechty – Hospodářské podmínky poddanského lidu – Většina půdy v rukou velkostatkářů – Váhavost při zrušení roboty – Boj o pracujícího člověka na nových velkostatkách (str. 393) – Drakonická opatření proti spolčovací a shromažďovací svobodě zemědělského dělnictva – Zbídačení širokých vrstev a emigrace – Pokusy o uvědomění těchto kruhů – Sociální demokracie uherská, „Sdružení zemědělského dělnictva“ aj. – Opory slovenského lidu v kulturním životě – Výtvarné umění na Slovensku a jeho souvislost s obecným evropským vývojem (str. 394) – Doba románská na Slovensku – Gotika v architektuře pod vlivem německým a pak francouzským – Gotické sochařství a malířství (str. 395) – Slovenská renesance. – Její počátky pod vlivem italským a pozdější vývoj v souvislosti se sousedními zeměmi – Převa- ha Vídně v slovenském baroku (str. 396) – Vztahy českého a slovenského ba- rokního umění – Rokokový klasicismus a romantický klasicismus na Sloven- sku – Praha vedle Vídně a jako protiváha Budapešti v slovenském výtvarném umění novější doby (str. 399) – Slovenská hudba – Kantoři XVII. věku – Bratislava jako hudební středisko – Harmonizátoři lidových písní – J. L. Bella a jeho vztah k české hudbě – Literatura na Slovensku – Prvotní společný proud s literaturou českou (str. 400) – Třanovský – Pronikání lido- vé mluvy do písemnictví doby barokní na Slovensku – Alexander Macsay – Bernolákův rozkol (str. 401) – Evangelíci setrvávají dále při češtině – Pře- lom v jejich řadách – Štúr a Hurban – Nová literatura slovenská – Paralela k českému literárnímu vývoji – Romantismus – Básnictví „novorenesanč- ní“ – Pokolení let devadesátých – Myšlenka československé vzájemnosti a slovenský realismus (str. 402) – „Nový národ“ ve znamení jednoty i diferen- covanosti lidových vrstev českých a slovenských (str. 402).

Doslov M. Svatoš (str. 407).